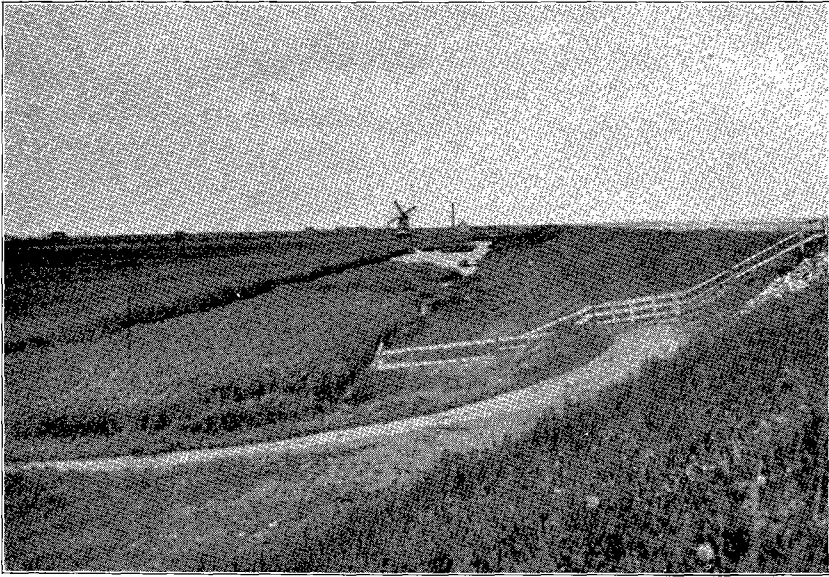
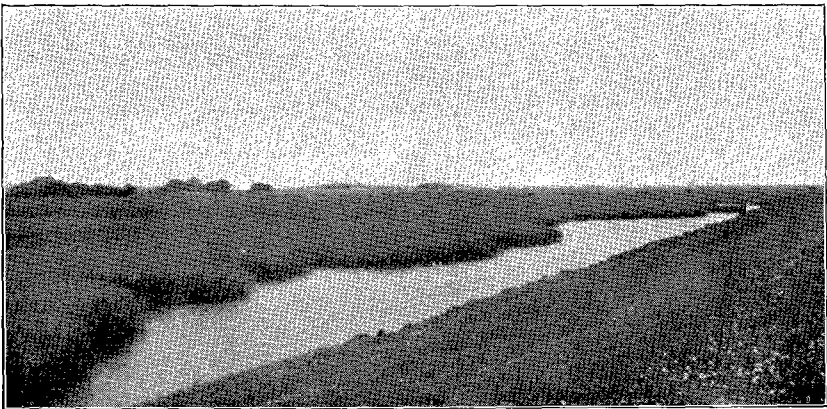

Op de Coul phot.
Wieringen; vroegere zeedijk, rechts de Wieringermeerpolder; Juni 1931.

Op de Coul phot.
Wieringen, vanaf de oude zeedijk; Juni 1931.

ORGAAN DER CLUB VAN NEDERLANDSCHE VOGELKUNDIGEN

VOORTZETTING VAN JAARBERICHT 1 — 17, 1911 — 1928

REDACTIE: Dr. C. EIJKMAN, Dr. C. G. B. TEN KATE (Secretaris, Kampen,
de la Sablonièrekade 31) en Tj. Gs. DE VRIES

De broedvogels van Wieringen

(met een poging tot reconstructie van de broedvogelbevolking
vóór de aanvang van de droogmaking der Zuiderzee)

(6e publicatie van de „Club van Zuiderzee-waarnemers”)

DOOR

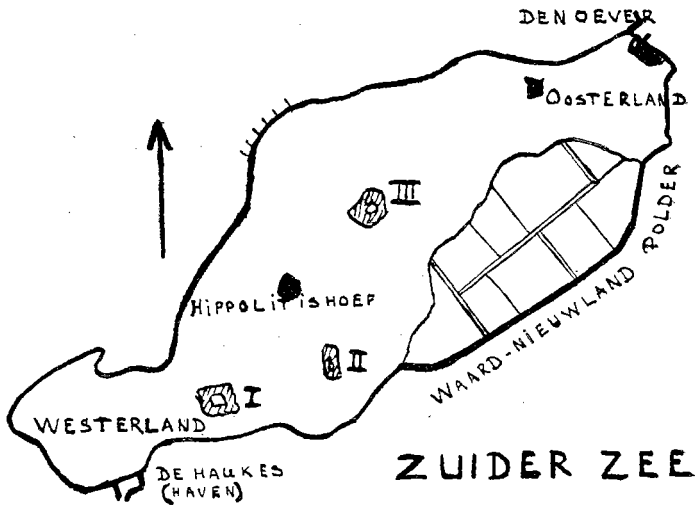
P. G. OP DE COUL.

(met plaat 4 en 1 tekstfiguur).

Het was de leden van de „Club van Zuiderzeewaarnemers” helaas niet gegund Wieringen in nog ongerepte staat — d.w.z. als eiland in de Zuiderzee — te onderzoeken. Hoe jammer dat was, bleek bij het bezoek dat ik het reeds met de vaste wal verbonden eiland bracht van 6—9 Juni 1931.

Nu is (was) Wieringen door zijn ligging — op de grens van Waddenzee en Zuiderzee — een niet zoo typisch Zuiderze-eiland als de in de kom gelegen eilanden Marken, Urk en Schokland. Wie er eens heeft rondgelopen en de slikken aan de noordwestzijde heeft aanschouwd, voelt zich veeleer op een waddeneiland, waarmee het ook in hydrografisch opzicht veel overeenkomt. Echter speelt Wieringen een zoo groote rol zoowel in de afsluiting als in de drooglegging (aangrenzende Wieringermeer!) dat een onderzoek door de Club van Zuiderzeewaarnemers (juist ontstaan in verband met de drooglegging) noodzakelijk was.

Over de topo-geographie slechts enkele woorden: Wieringen is het grootste eiland in de Zuiderzee met een lengte van ± 9 K.M. en met een grootste breedte van 3,5 K.M. Geografisch vervalt het in twee gedeelten; het oude Wieringen, licht golvend, voor het overgrootste deel weide en hooiland, wat tusschen Hippolytushoef en Oosterland het uitgestrekt en minst bewoond is — een pracht terrein voor weidevogels! — en de later bijgetrokken polder Waard-Nieuwland (zuidoost zijde) waar men alleen land-

Het eiland WIERINGEN, schaal 1 : 100.000.

bouw vindt, Boomen treffen we aan om de meeste boerderijen en in de eendekooien, waarvan er drie bestaan en twee nog werken (zie kaartje I, II, III). Langs de dijken vinden we hier en daar breede water- en rietstrooken.

In November 1930 hadden de Zuiderzeeclubleden STRIJBS, STAM en OP DE COUL een collectie eieren bij notaris VAN DER SPECK OBEREEN te Hippolytushoef bezichtigd, die alle op Wieringen vóór de drooglegging waren gevonden, zoodat ik bij mijn bezoek in 1931 me vooruit al eenigszins een voorstelling had gemaakt van de broedvogels die ik er aan zou treffen. Doch... mijn verwachtingen werden danig teleurgesteld en het is aan genoemde collectie (waarover hieronder meer) te danken dat ik aan het slot van dit artikel een lijst van soorten durf opstellen, die m.i. de broedvogelbevolking vóór de droogmaking aangeeft.

Hieronder volgen eerst mijn broedvogel-waarnemingen tijdens de droogmaking (6—9 Juni 1931): Zwarte kraai, *Corvus c. corone* L., broedvogel in de eendenkooien; kauw, *Corvus monedula spermologus* (Vieill.), bij de kerken van Oosterland en Hippolytushoef eenige paren; spreeuw, *Sturnus v. vulgaris* L., talrijke broedvogel; kneu, *Carduelis c. cannabina* (L.), in de eendenkooien en elders algemeene broedvogel; huismusch, *Passer d. domesticus* (L.), talrijke broedvogel; rietgors, *Emberiza s. schoeniclus* (L.), weinig talrijk, doch overal waar riet is; veldleeuwerik, *Alauda a. arvensis* (L.), talrijke broedvogel; graspieper, *Anthus pratensis* (L.), talrijke broedvogel; gele kwikstaart, *Motacilla f. flava* L., broedvogel, doch in gering aantal; koolmees, *Parus m. major* L.?, ééns 1 ex. in kooi II; pimpelmees, *Parus c. coeruleus* L., in Hippolytushoef een paar met jongen; kleine karekiet, *Acrocephalus s. scirpaceus* (Herm.), overal waar riet is; boschrietzanger, *Acrocephalus palustris* (Bechst.), alleen in kooi II steeds een zingend ex.; spotvogel, *Hippolais i. icterina* (Vieill.), vrijwel elke boerderij heeft zijn eigen spotvogel; grasmusch, *Sylvia c. communis* Lath., enkele paartjes, v.n.l. in de eendenkooien; tuinfluiter, *Sylvia b. borin* (Bodd.), broedvogel, hoofdzakelijk in de kooien; merel, *Turdus m. merula* L., algemeene broedvogel op de geschikte plaatsen; tapuit, *Oenanthe o. oenanthe* (L.), éénmaal een paartje bij Oosterland aangetroffen; winterkoning, *Troglodytes t. troglodytes* (L.), steeds een zingende vogel in kooi II, elders niet; boerenwaluw, *Hirundo r. rustica* L., zeer algemeene broedvogel; huiszwaluw, *Delichon u. urbica* (L.), gering aantal bij de huizen; koekoek, *Cuculus c. canorus* L., overal waar wat boomen staan (eendenkooien, begraafplaats, groep boerderijen) aangetroffen; wilde eend, *Anas p. platyrhyncha* L., de eenige eendensoort die hier constant broedt; boschduif, *Columba p. palumbus* L., algemeen, voorzoover er broedgelegenheid is (vooral de drie eendenkooien); tureluur, *Tringa t. totanus* (L.), algemeene broedvogel; kievit, *Vanellus vanellus* (L.), vrij algemeen; vischdiefje, *Sterna h. hirundo* L., verspreid, gering aantal; meerkoet, *Fulica a. atra* L., vooral in de breede water- en rietzoom langs de geheele (oude) zuidoost-kust.

Ik laat hier meteen op volgen de in genoemde collectie aanwezige eieren (determinatie STRIJBOs), waaronder de cursief gedrukte soorten door mij in 1931 niet werden aangetroffen! Zij bevatte eieren van:

zwarte kraai, kauw, spreeuw, huismusch, veldleeuwerik, gele kwikstaart, *rietzanger*, spotvogel, grasmusch, merel, *oeverzwaluw*, *torenvalk*, *fuut*, *dodaars*, boschduif, *scholekster*, kievit, *kemphaan*, tureluur, *grutto*, vischdiefje, *zwarte stern*, kwartel, *waterhoen*, meerkoet.

Niet minder dan tien (de cursiefgedrukte) soorten dus hierbij, die ik tijdens de droogmaking niet als broedvogel kon noteeren!! Vooral verbaasde mij de totale afwezigheid van de kemphaan, *Philomachus pugnax* (L.). BAIS, vogelpreparateur ter plaatse, bevestigde deze negatieve waarneming. Sedert het begin der droogmaking zijn de kemphaantjes van Wieringen verdwenen! En waarschijnlijk hebben ook de meeste van de negen overige soort hetzelfde gedaan. Oorzaak?

De kwartel, *Coturnix c. coturnix* (L.), door mij zelf niet waargenomen, moet, naar de uitdrukkelijke positieve mededeelingen daaromtrent, nog broeden in Waard-Nieuwland.

Ondanks het feit echter dat ik in Juni 1931 een totaal veranderde broedvogelwereld op Wieringen aantrof, wil ik tot slot uit de gegevens van mij zelf (ik ben overtuigd dat alles wat ik waarnam ook vóór de aanvang der droogmaking op Wieringen heeft gebroed, hoogstens zijn er geringe quantitatieve verschillen!) en met behulp van de eieren uit de collectie van den notaris een lijst van vogels samenstellen, die mijns inziens in tijden vóór de droogmaking van de Zuiderzee, op Wieringen moeten hebben gebroed.

Zij bevat niet minder dan een kleine 40 soorten! en getuigt welk een rijk vogelland Wieringen ééns geweest is!!

Lijst van broedvogels van het vroegere eiland Wieringen.

Zwarte kraai, *Corvus c. corone* L., eendekooien.

Kauw, *Corvus monedula spermologus* (Vieill.), kerken van Oosterland en Hippolytushoef.

Spreeuw, *Sturnus v. vulgaris* L., talrijk.

Kneu, *Carduelis c. cannabina* (L.), algemeen.

Huismusch, *Passer d. domesticus* (L.), talrijk.

Rietgors, *Emberiza s. schoeniclus* (L.), (weinig?) talrijk, in riet.

Veldleeuwerik, *Alauda a. arvensis* L., zeer algemeen.

Graspieper, *Anthus pratensis* (L.), zeer algemeen.

Gele kwikstaart, *Motacilla f. flava* (L.), w.s. algemeen.

?Koolmees, *Parus m. major* L.

Pimpelmees, *Parus c. coeruleus* L.

Kleine karekiet, *Acrocephalus s. scirpaceus* (Herm.), overal waar riet is.

Boschrietzanger, *Acrocephalus palustris* (Bechst.), w.s. enkele paren.

Rietzanger, *Acrocephalus schoenobaenus* (L.), w.s. gering aantal.

Spotvogel, *Hippolais i. icterina* (Vieill.), haast bij elke boerderij.

Grasmosch, *Sylvia c. communis* Lath., w.s. enkele paartjes.

Tuinfluiter, *Sylvia b. borin* (Bodd.), voornamelijk in de kooien.

Merel, *Turdus m. merula* L., algemeen.

Tapuit, *Oenanthe o. oenanthe* (L.), w.s. broedvogel.

Winterkoning, *Troglodytes t. troglodytes* (L.), hier en daar.

Boerenzwaluw, *Hirundo r. rustica* L., algemeen.

Huiszwaluw, *Delichon u. urbica* (L.), gering aantal? algemeen? ¹⁾.

Oeverzwaluw, *Riparia r. riparia* (L.).

Koekoek, *Cuculus c. canorus* L., overal aan te treffen.

Torenvalk, *Falco t. tinnunculus* L., w.s. geregeld in een kooi.

Wilde eend, *Anas p. platyrhynchos*, constante broedvogel.

Fuut, *Podiceps c. cristatus* (L.), w.s. gering aantal.

Dodaars, *Podiceps r. ruficollis* (Pall.), idem.

Boschduif, *Columba p. palumbus* L., algemeen.

Scholekster, *Haematopus o. ostralegus* L., aantal? constant?

Kievit, *Vanellus vanellus* (L.), zeer algemeen.

Kemphaan, *Philomachus pugnax* (L.), w.s. algemeen of talrijk.

Tureluur, *Tringa t. totanus* (L.), algemeen.

Grutto, *Limosa l. limosa* (L.), w.s. algemeen.

Vischdief, *Sterna h. hirundo* L., verspreid.

Zwarte stern, *Chlidonias n. niger* (L.).

Kwartel, *Coturnix c. coturnix* (L.), in Waard-Nieuwland.

Waterhoen, *Gallinula c. chloropus* (L.).

Meerkoet, *Fulica a. atra* L., waar riet en water is.

SLOTERDIJK, Sept. 1932.

¹⁾ Deze soort overtreft èn op Marken (zie dit tijdschrift, 4, 1931, p. 7) èn op Urk (zie toekomstige publicatie) de boerenzwaluw verre in aantal, een feit, dat ook op Wieringen „in vroeger tijden” zeer wel mogelijk is geweest (vandaar de ?? bij het commentaar), doch welke verhouding wellicht met het vasteland-worden van Wieringen is omgedraaid ten gunste van de boerenzwaluw.